

הנחיות פרקליט המדינה	הנחיית פרקליט המדינה מספר 3.13 – חובת תובע להודיע על כוונה לעתור לעונש מאסר בפועל
יז בסיון התשס"ז, 3 יוני 2007	עדכון אחרון: ז' אב ה'תשע"ח, 19 יולי, 2018

3.13 חובת תובע להודיע על כוונה לעתור לעונש מאסר בפועל

מטרתה של הנחיה זו להתוות את מדיניות התביעה לעניין חובתה להודיע על כוונה לעתור לעונש מאסר בפועל בעניינו של נאשם, לפי סעיף 15א לחוק סדר הדין הפלילי, תשמ"ב-1982.

המסגרת החוקית

1. סעיף 15א לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982 (להלן: **החסד"פ**) שכותרתו "הודעה בדבר נאשם הצפוי למאסר בפועל" קובע:

(א) (1) סבר תובע כי קיימת אפשרות שיבקש מבית המשפט להטיל על נאשם עונש מאסר בפועל אם יורשע, יודיע על כך התובע לבית המשפט במועד הגשת כתב האישום או במועד אחר לפני תחילת המשפט.

(2) מסר התובע לבית משפט הודעה כאמור בפסקה (1), יודיע על כך בית המשפט לנאשם ולסניגוריה הציבורית.

(ב) על אף הוראות סעיף קטן (א)(1), לא מסר התובע הודעה כאמור באותו סעיף קטן לפני תחילת המשפט, וסבר התובע, לאחר תחילת המשפט, כי נתגלו נסיבות חדשות או נמצאו טעמים אחרים המצדיקים, לדעתו, לבקש מבית המשפט להטיל על נאשם עונש מאסר בפועל, יודיע על כך התובע לבית המשפט ולנאשם בהזדמנות הראשונה.

(ג) מסר התובע הודעה לפי הוראות סעיף זה, ימונה לנאשם שאינו מיוצג, סניגור.

(ד) לענין סעיף זה וסעיפים 15(א)(4) עד (6) ו-15ב, "מאסר בפועל" – למעט כל אחד מאלה:

(1) מאסר שאת כולו נושא הנאשם בחופף לפי הוראות סעיף 45 לחוק העונשין, התשל"ז-1977 (בסעיף זה – **חוק העונשין**);

(2) מאסר במקום קנס כאמור בסעיף 71 לחוק העונשין;

(3) מאסר על אי-מתן התחייבות לפי סעיף 74 לחוק העונשין.

סעיף 15ב לחסד"פ שכותרתו "איסור הטלת עונש מאסר בפועל על נאשם שאינו מיוצג" קובע כי:

"לא יטיל בית משפט עונש מאסר בפועל על נאשם שאינו מיוצג; הוראה זו לא תחול על נאשם שייצוגו הופסק ברשות בית המשפט לפי הוראות סעיף 17."

חלק כללי

2. הזכות של נאשמים לייצוג משפטי הולם מעוגנת בבסיס שיטת המשפט הישראלית. תכליתה של זכות זו, בין היתר, להבטיח קיומו של הליך הוגן ולקדם את הצדק ובירור האמת. עמד על כך בית המשפט העליון בקובעו:

"אכן, הזכות לייצוג על ידי סגור היא בגדר עיקרון יסוד בשיטת המשפט הישראלית. חשיבותה של זכות הייצוג מצויה בשני רבדים. הרובד הראשון הוא הרובד של זכויות נאשמים וחשודים. ברי, כי בטרם תישלל חירותו של נאשם או חשוד, יש להבטיח כי התקיים הליך הוגן, באמצעות ייצוג מקצועי ומסור שישמיע את קולו של הנאשם בצורה הטובה ביותר... זכות הייצוג במובן הרחב מטילה חובה על המדינה למנות לנאשם סגור במימון ממשלתי, אם אין ידו של הנאשם משגת לממן לעצמו ייצוג משפטי. הרובד השני של זכות הייצוג עניינו עשיית צדק. ייצוג נאשמים על ידי סגורים מקצועיים אינו רק אינטרס של הנאשם אלא אינטרס של שיטת המשפט בכללותה, על מנת להבטיח את בירור האמת. בשיטת משפט אדברסרית אין לשופט אלא את מה שמציגים בפניו הצדדים. לא כל אדם יכול להציג את עניינו באופן עצמאי בצורה מסודרת, לערוך חקירה נגדית אפקטיבית ולטעון נימוקים משפטיים משכנעים. כאשר המדינה מיוצגת על ידי עורכי דין מיומנים ומנוסים ברזי המערכת, ואילו הנאשם, שהוא לרוב שחקן חד פעמי במערכת המשפטית, אינו מיוצג, מתעורר החשש שהאמת לא תתברר עד תום."¹

3. בהתאם לאמור, בשנת 2006 התקבל תיקון מס' 49 לחסד"פ², שעניינו הרחבת זכות הייצוג לנאשם שקיימת אפשרות להטלת עונש מאסר בעניינו. לצורך מימוש הזכות הוטלה חובה על התובע להודיע לבית המשפט על כוונה לעתור לעונש של מאסר בפועל, וזאת בכדי שבית המשפט יפעל למינוי סגור ציבורי לנאשם שאינו מיוצג, כך שלא יוטל עונש מאסר על נאשם שאינו מיוצג.

התוויית מדיניות התביעה:

4. הודעת תובע על כוונתו לעתור לעונש מאסר בפועל עשויה לגרום לנאשם לתחושות חרדה ומצוקה. היא גם עשויה להשליך על האופן שבו עשוי הנאשם לכלכל את צעדיו בהליך

¹ ע"פ 816/10 עו"ד גולד נ' מדינת ישראל, פס" 11-12 לפסק דינו של הנשיא א' גרוניס (פורסם בנבו, 3.9.2012) (להלן: עניין גולד).

² חוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], התשמ"ב-1982, ס"ח 43.

המתנהל נגדו, ומקימה אף חובת ייצוג בדין³. לפיכך, מתן הודעה על כוונה לעתור למאסר בפועל יעשה, על פי שיקול דעתו של התובע, רק לאחר שבחן את מכלול נסיבות התיק באופן קונקרטי ולגופם של דברים, ומצא כי **קיימת אפשרות סבירה** לכך שהתביעה תעתור להטלת עונש של מאסר בפועל על הנאשם, אם יורשע, לרבות מאסר שירוצה בעבודות שירות.

5. ככלל, הודעה כאמור תינתן בעת הגשת כתב האישום ולכל המאוחר, במועד אחר **טרם** תחילת המשפט.

6. במקרים בהם רק לאחר תחילת המשפט סבר תובע כאמור בסעיף 4 לעיל, בשל טעמים מיוחדים או נסיבות חדשות, יודיע על כך בהזדמנות הראשונה לבית המשפט.⁴

7. נוסח ההודעה שתימסר לבתי המשפט אם בהגשת כתב האישום ואם במועד אחר, כאמור לעיל, יהיה כדלקמן:

**"בהתאם לסעיף 15 ו-15א' לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב],
התשמ"ב-1982, מודיעה המאשימה כי קיימת אפשרות שהתביעה
תעתור למאסר בפועל".**

8. נוסח הודעה כאמור מופיע באופן אוטומטי בפורמט כתב האישום הקיים במערכת המחשוב של הפרקליטות (מערכת תנופ"ה), שכן בחלק נכבד מתיקי הפרקליטות מתבקש מאסר בפועל אם הנאשם מורשע. על כן, ככל שסבר התובע, לאחר בחינת מכלול נסיבות התיק כאמור בסעיף 4 לעיל, כי אין מקום לעתור לעונש מאסר בפועל, יפעל למחיקת ההודעה האוטומטית.

9. מצא תובע כי רק בהתקיים נסיבות עתידיות מסוימות, שאינן ידועות לו במועד הגשת כתב האישום, תעתור התביעה לעונש של מאסר בפועל, יהא רשאי למסור הודעה כאמור לבית המשפט, והודעה זו תיחשב כמקיימת את דרישת החוק לעניין זה.⁵

10. ככלל, ועל מנת למנוע תקלות (שמקורן בשינויים אפשריים בייצוגו של נאשם במהלך משפטו ובכלל זאת, הפסקת ייצוג), תובע ימסור הודעה כאמור, גם בעניינו של נאשם מיוצג.

11. ואולם, **אי מתן הודעה** על כוונה לעתור לעונש מאסר בפועל או **איחור** במועד מתן ההודעה לא יחשב כפגם, במקרים בהם היה הנאשם מיוצג לכל אורך המשפט, ולאי מתן ההודעה

³ בהתאם לסעיף 15א(ג) לחסד"פ.

⁴ רע"פ 8058/12 חוסין אבו לבן נ' מדינת ישראל, פסי יב' לפסק דינו של השופט א' רובינשטיין (פורסם בנבו, 12.11.2012) (להלן: עניין אבו לבן): "ועוד, כפי שציין בית המשפט המחוזי, המחוקק גם איפשר לבית המשפט במקרים המתאימים לקבל הודעה מאוחרת לעניין הכוונה לעתור למאסר, לפי סעיף 15א(ב). אין זה המקום לקבוע גדרים לחריג זה, אך אטעים כי אין התביעה צריכה לעשות את החריג לכלל, והמדינה צריכה כשגרה להודיע על כוונה לעתור למאסר בפועל בהקדם האפשרי."

⁵ רע"פ 9103/10 ירון נתנאל נ' מדינת ישראל (פורסם בנבו, 12.12.2010): "גם מסקנתו של בית המשפט לפיה התקיימו במקרה זה תנאיו של סעיף 15א לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב], תשמ"ב-1982 מקובלת עלי וזאת לאור הצהרת המשיבה כי בכוונתה לדרוש מאסר בנסיבות מסוימות."

לא היה השפעה על איכות הייצוג שניתן לנאשם⁶. זאת, לאור תכליתה של הוראת החוק - לוודא כי לא יוטל עונש מאסר בפועל על נאשם שלא יוצג באופן הולם.⁷

סעיפים 15א' ו - 15ב' לחסד"פ ותקנה 4 לתקנות הסנגוריה הציבורית:

12. תקנה 4 לתקנות הסנגוריה הציבורית, תשנ"ו-1996 שכותרתה "נאשם חסר אמצעים הצפוי למאסר בפועל" (להלן: **תקנה 4א**, או **התקנה**) קובעת:

"סבר תובע כי יבקש מבית המשפט להטיל על נאשם שאינו מיוצג עונש מאסר בפועל אם יורשע, והיה לתובע יסוד להניח שהנאשם אינו מיוצג בשל היותו חסר אמצעים, יודיע על כך התובע לבית המשפט בתחילת המשפט, כדי שבית המשפט יוכל לבחון אם נתקיימו התנאים למינוי סניגור לפי סעיף 18(ב) לחוק; סבר התובע כאמור לאחר תחילת המשפט, יודיע על כך לבית המשפט בהזדמנות הראשונה."

13. תקנה 4א' קדמה לתיקון מס' 49 לחסד"פ⁸ והיא מבטאת את ההסדר החוקי שנהג עובר לתיקון, שענין בחקיקה ראשית הסדר מעט שונה מזה שנקבע בתקנה. לפיכך, ההסדר שנקבע במסגרת התיקון בסעיפים 15א' ו - 15ב' לחסד"פ יגבר בכל עניין שבו קיים שוני או סתירה בינו לבין ההסדר שנקבע בתקנה, ובכלל זאת בעניינים הבאים:

- א. בניגוד לאמור בתקנה, לא תחול על התובע חובת בירור אודות מצבו הכלכלי של נאשם, ודי בכך שבכל מקרה של כוונה לעתור לעונש מאסר בפועל תימסר על כך הודעה על ידי התובע לבית המשפט.
- ב. בניגוד לאמור בתקנה, הודעת תובע על כוונה לעתור לעונש מאסר מקימה לעצמה חובת מינוי סניגור לנאשם (כאמור בסעיף 15א(ג) לחסד"פ), מבלי שנדרש יהיה לבדוק את זכאותו לייצוג מכוח סעיף חוק אחר.

⁶עניין **אבו לאבן**, לעיל ה"ש 3, בפסי יג' לפסק דינו של השופט א' רובינשטיין (פורסם בנבו, 12.11.2012): "יתכן שניתן - כפי שציין הסניגור המלומד במסגרת הבקשה - להעלות על הדעת מקרים בהם נוכח הודעה מאוחרת ומפתיעה מצד התביעה בדבר כוונה לעתור למאסר בפועל, נפגע באופן ממשי ניהול ההליך על ידי הסניגור חרף הייצוג. במציאות, יש להניח כי מקרים כאלה לא יהיו שכיחים, אך ככל שיתעוררו, עלולה להתעורר השאלה אם ההודעה המאוחרת והמפתיעה פגעה בזכותו של הנאשם להליך הוגן. בהנחה של הגינות מקצועית מצד התביעה וייצוג מקצועי מצד ההגנה, חזקה כי מקרים כאלה יהיו נדירים."

⁷שם, בפסי ט' לפסק דינו של השופט א' רובינשטיין (פורסם בנבו, 12.11.2012): "תכליתה של החובה הקבועה בסעיף היא בראש וראשונה להבטיח את זכותו של נאשם לייצוג. תכלית זו נלמדת מן האיסור העקרוני הקבוע בסעיף 15ב, שלפיו "לא יטיל בית משפט עונש מאסר בפועל על נאשם שאינו מיוצג", ומסעיף 15א(ג) הקובע כי "מסר התובע הודעה לפי הוראות סעיף זה, ימונה לנאשם שאינו מיוצג, סניגור". כלומר, הדברים מתקזים לשאלת הייצוג. ונזכיר כבר כאן, כי בענייננו היה המבקש מיוצג כדבעי לאורך כל הדרך"; לעניין איחור במתן ההודעה ראה גם רע"פ 5184/15 **ילאו קניימר נ' מדינת ישראל**, בפסי 8 לפסק דינו של השופט א' שוהם (פורסם בנבו, 27.7.2015).

8 לעיל ה"ש 2.